

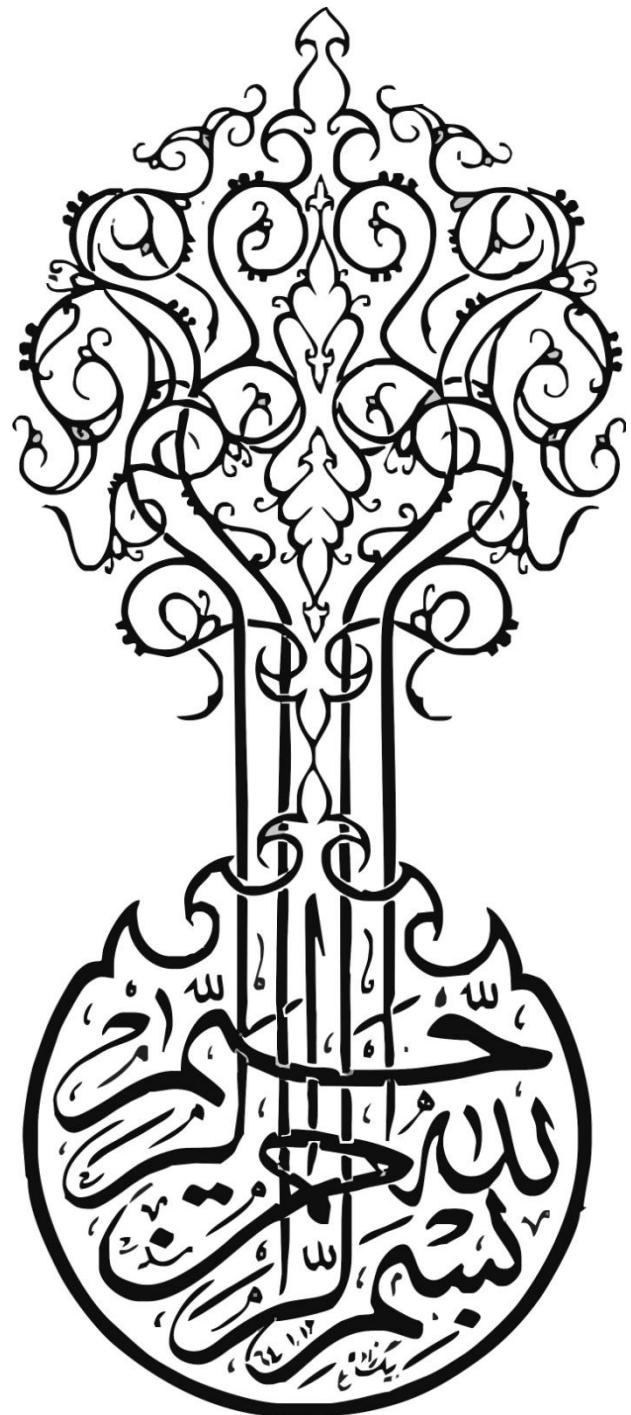
شورای عالی حوزه های علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

عنوان :
عزت نفس در آئینه آیات و روایات

استاد راهنما :
سرکار خانم سروه بی خانی

پژوهشگران :
فاطمه کریمی - زهرا آزادی پور - راضیه فاضلی

زمستان 1399

چکیده

عزت نفس نقش اساسی و محوری در بهروزی دنیوی و رستگاری اخروی انسان دارد به ویژه انسان دیندار که آرزو دارد به رستگاری ابدی برسد. ضرورت و اهمیت عزت نفس در آیات قرآن کریم و روایات ائمه معصومین علیهم السلام به وضوح تبیین گردیده است در درجه نخست خداوند در قرآن کریم خود را منبع و سرچشمہ اصلی عزت معرفی می کند (فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا) و در گام بعدی هم قرآنی را که بر پیامبر نازل شده است را عزتی می داند که هادارانش شکست نمی خورند. با بهره گیری از برنامه‌ی انبیاء در تقویت ادراکات باطنی قدرت عزت نفس به تدریج افزایش می یابد تا آنجا که شخص خود را بزرگتر و بالاتر از این می بیند که دست به کارهایی بزند که عزت و شرافتش را لکه دار کند و از آنجایی که این احساس در هر انسانی به صورت فطری وجود دارد تنها نیازمند تقویت و فعلیت بخشی به این توانایی از طریق آموزه‌های عقلانی و وحیانی است.

با بهره گیری از این آموزه‌ها انسان می تواند روزبه روز بر قدرت عزت نفس خویش بیفزاید و بداند که حرکتش در راستای خیر و صلاح است یا در مسیر هلاکت و سقوط در مسیر رشد روحیه عزت نفس و شرافت نفس می باشد زمینه‌های شکوفایی این روحیه فراهم گردد و عوامل پیدایش آن شناسایی و تقویت گردد که از نگاه قرآن کریم و روایات معصومین علیهم السلام اطاعت از خداوند، حاکمیت ارزش‌های اسلامی، تقوا گزینی، قناعت پیشگی و تقویت هنجارهای اخلاقی از مهمترین این عوامل به شمار می روند از این رهگذر عزت نفس آثار و برکاتی مفید را نیز به دنبال دارد.

از طرفی دیگر فقدان عزت نفس پیامدهایی زیان بار را به دنبال دارد که تکبر، عجب، پوچی و بی هویتی، تن دادن به خواری و دشمنی با اهل بیت علیهم السلام و... از آن جمله اند.

فهرست مطالب

صفحه	موضوع
1	مقدمه
3	کلیات
3	تعريف و تبیین موضوع
5	اهمیت و ضرورت موضوع
6	سؤالات تحقیق
7	اهداف تحقیق
8	پیشینه ی موضوع
10	روش تحقیق
11	ساختار تحقیق
فصل اول: مفهوم شناسی عزت نفس در پرتو آیات و روایات	
13	تعريف عزت
15	معنا و مفهوم نفس
16	مراتب نفس
22	تعريف عزت نفس
24	اهمیت عزت نفس
فصل دوم: عوامل، آثار و پیامدهای فقدان عزت نفس در آیات و روایات	
27	مقدمه
29	گفتار اول: عوامل رسیدن به عزت نفس
29	1-اطاعت از خداوند

30	2- تقویت هنجرهای اخلاقی
31	3- تقاو گزینی
33	4- قناعت پیشگی
34	5- تمرین صبوری
36	گفتار دوم: آثار عزت نفس و پیامد های فقدان آن
36	الف: آثار عزت نفس از دیدگاه قرآن و روایات
36	1- طاغوت ستیزی و ستم گریزی
37	2- استقلال و خوداعتمادی
37	3- تقویت اراده و خودباوری
38	4- دوری از گناه
38	5- بی ارزش شدن خواسته های نفسانی
38	6- پست شمردن دنیا
39	ب: پیامدهای زیانبار فقدان عزت نفس
39	1- ریاکاری
40	2- تمسخر و عیب جویی
41	3- تکبر
41	4- عجب
42	5- دنائت همت
43	6- پوچی و بی هویتی
44	نتیجه
47	فهرست منابع و مأخذ

است و بدون آن آدمی به وسوسه های شیطانی می افتد و سرانجام هلاک می شود لذا انسان ها اهل عزت نفس اند که هم خودشان را بزرگ می شمارند و نجات می دهند وهم دست دیگران را می گیرند و از این حالت که باید رهبر جامعه نیز خود فردی عزتمند باشد.

در مکتب هدایت که قرآن کریم و روایات معصومین آنرا ترسیم می نمایند و آدمی را از تن دادن به خواری منع کرده اند و عزت را نوری فراراه انسان قرار داده اند که انسان با نور عزت به قله ی رفیع سعادت می رسد و از فیوضات بی کران الهی هم بهره می برد و از عزت نمائی های موهوم و سخنان هذیان کفار و منافقین نگران و دلسرد نمی شود و چهره واقعی عزت و ذلت را از هم تشخیص می دهد.

5-از منظر قرآن کریم و روایات معصومین علیهم السلام عزت نفس و بزرگی روح است که باعث می شود انسانها از هواهای نفسانی فاصله بگیرند و به سوی حق هدایت می کند ارزش و اوج هرکس به اندازه عزت نفس اوست.

6-از دیدگاه قرآن و روایات عزت نفس از جمله مؤلفه های کلیدی نجات بخش آدمی از دروغ، هوای نفس، بی نیازی از مردم، مرگ با عزت است. عزت نفس است که در صحنه های حساس دستگیر انسان است و بدون آن آدمی به وسوسه های شیطانی می افتد و سرانجام هلاک می شود لذا انسان ها اهل عزت نفس اند که هم خودشان را بزرگ می شمارند و نجات می دهند وهم دست دیگران را می گیرند و از این جاست که باید رهبر جامعه نیز خود فردی عزتمند باشد.

7-در مکتب هدایت که قرآن کریم و روایات معصومین علیهم السلام آن را ترسیم می نمایند و آدمی را از تن دادن به خواری منع کرده اند و عزت را نوری فراراه انسان قرار داده اند که انسان با نور عزت به قله ی رفیع سعادت می رسد و از فیوضات بی کران الهی هم بهره می برد و از عزت نمائی های موهوم و سخنان هذیان کفار و منافقان نگران و دلسرد نمی شود و چهره واقعی عزت و ذلت را از هم تشخیص می دهد.

8-قوه عزت نفس به مانند هر قوه دیگری برای اینکه شکوفا و بالفعل شودو نیازمند فراهم آمدن

مجموعه‌ای از شرایط و اقتضایات است، عوامل و علل گوناگونی در رشد قوه‌ی عزت نفس در انسان نقش دارند که قران کریم و روایات معمومین علیهم السلام در این باره رهنمودهای قابل توجهی دارند و می‌توان عوامل و زمینه‌های پیدایش عزت نفس و اصول کلی و مهمن آن را در پرتو آیات و روایات در مواردی از قبیل: تمرین صبوری، قناعت پیشگی، اطاعت از خداوند، حاکمیت ارزش‌های اسلامی، تقویت هنجارهای اخلاقی، تقویت گزینی و مسئولیت دادن احصاء نمود.

9- از آن جای که تمام عزت در اختیار خداست بی تردید اطاعت از او عزت آفرین و دوری از خداوند ذلت بار است. اطاعت خداوند چند مرحله دارد، نخست ایمان به خداوند، دوم دستورات الهی را به طور کامل انجام دهد و بر مدار اطاعت از فرامین او باشد تا عزتش باقی بماند و اگر از این مدار خارج شود دچار خواری و ذلت می‌شود.

10- پیامدهای زیان بار فقدان عزت نفس بسیار است که از آن جمله می‌توان به این موارد اشاره کرد: 1- ریاکاری 2- بی‌هویتی و پوچی 3- ذلت و ذلت پذیری 4- تکبر 5- تمسخر و عیوب جویی 6- اهل فسق و معاصی 7- اضطراب و افسردگی 8- دنائت همت

11- آثار و پیامدهای عزت نفس در دو حوزه می‌توان به آنها اشاره کرد، 1- حوزه فردی یعنی فرد، فرد انسانها باید دارای این روحیه باشند خودارزشمندی و اهمیت برای خود، در جان همه بنی آدم هست نهایت اینکه در اثر علل و عواملی تقویت یا تضعیف می‌شود، آموزه‌های دینی عزت فردی را مورد توجه قرار داده و در واقع از فردسازی آغاز می‌کند و عزت اجتماعی که در حوزه‌های سیاسی، نظامی و اقتصادی بروز می‌کند. عزت در هر دو حوزه آثار و پیامدهایی دارد.

فهرست منابع و مأخذ

- * قرآن کریم، ترجمه الهی قمشه ای.
- * نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی، تهران، انتشارات اسوه 1382 هش.
- * صحیفه سجادیه، مشهد، انتشارات آستان قدس رضوی، 1387 هش.
- 1- آقا جمال خوانساری، محمد بن حسین، شرح بر غررالحكم و دررالکلم، ج 1 و 2، تهران انتشارات دانشگاه تهران و چاپ چهارم، 1366 هش.
- 2- آمدی، عبدالواحد تمیمی، تصنیف غررالحكم و دررالکلم، مترجم سعید و لطیف راشدی، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ اول 1366 هش.
- 3- اشرفی اصفهانی، عطاالله، اخلاق از دیدگاه شهید محراب، ترجمه مجتبی عزیزی، انتشارات مشهور، چاپ اول 1385 هش.
- 4- اکبری، ابوالقاسم، مشکلات نوجوانی و جوانی، نشر رشد و توسعه، چاپ پنجم 1390 هش.
- 5- اکبری، محمود، خود و ناخود، تهران، ناشر سماء قلم، چاپ دوم 1363 هش.
- 6- براندن، ناتانیل، روان شناسی عزت نفس، ترجمه مهدی قراچه داغی، تهران، انتشارات نشر نخستین، چاپ دوم، 1380 هش.
- 7- پاینده، ابوالقاسم، نهج الفصاحه، انتشارات خاتم الانبیاء، چاپ دوم، 1387.
- 8- تقی، سید حسین، از ملک تا ملکوت، تهران، ناشر میراث ماندگار، چاپ چهارم 1384 هش.
- 9- جوادی آملی، عبدالله، ادب فنای مقربان ج 2، قم، مرکز نشر اسراء، چاپ دوم، 1387 هش.
- 10- حرانی، حسن بن علی ابن شعبه، تحف العقول، قم، انتشارات اسلامی وبسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه، چاپ دوم، 1404 ق.
- 11- خمینی، روح الله، شرح چهل حدیث، تهران، ناشر موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (سلام الله علیه) (سلیمان)

- علیه) چاپ 46 سال 1387.
- 12- صحیفه نور، موسسه چاپ و نشر عروج 1369.
- 13- راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات الفاظ قرآن، نشر طلیعه نور، چاپ اول 1426ق.
- 14- سalarی فر، محمدرضا و دیگران، بهداشت روانی با نگرش به منابع اسلامی، قم، ناشر پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، چاپ اول 1389 هـ.
- 15- شیخ حر عاملی محمدبن حسین، وسائل الشیعه، قم، انتشارات نهادوند، چاپ سوم، زمستان 1386
- 16- طباطبائی، سید محمدحسین، المیزان فی تفسیر قرآن، ج 17 و 27، ترجمه سید محمدباقر موسوی همدانی، قم، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه، چاپ بیست و یکم، سال 1385.
- 17- عسقلانی، احمدبن علی ابن حجر، التهذیب، شرح شهاب الدین ابی الفضل، بیروت، داراحیاء التراث، 852 ق.
- 18- علیزاده، حسین، رفتارهای عزت آفرین در تربیت و تحصیل فرزندان، ناشر فاتح خیر، چاپ اول 1384 ق.
- 19- فلسفی، محمد تقی، مکارم اخلاق در صحیفه سجادیه، تهران، شرکت نشر و چاپ بین المللی چاپ اول 1387 هـ.
- 20- قرائتی، محسن، تفسیر نور، ج (5)، تهران انتشارات مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، چاپ اول 1377 هـ.
- 21- کلینی، محمدبن یعقوب بن اسحاق، الکافی، ج 2، قم انتشارات دارالحدیث، چاپ اول 1429ق.
- 22- مازندرانی، روح الله، اخلاق و تربیت در اسلام، ناشر بنیاد علوم اسلامی چاپ اول 1360.
- 23- مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی، بحار الانوار، ج 96 و 78، بیروت، انتشارات احیاءالقرباب، العربی، چاپ دوم 1403 ق.

- 24- محلاتی، شهربانو، معرفت نفس، تهران، نشر احسن، چاپ اول 1386 هش.
- 25- محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، ترجمه حمیدرضا شیخی ج 2 و 10، قم، انتشارات موسسه علمی فرهنگی دارالحدیث 1381.
- 26- مطهری، مرتضی، فلسفه اخلاق، تهران، انتشارات صدرا 1367 هش.
- 27- نهضتهای اسلامی در صد سال اخیر، تهران انتشارات صدرا چاپ دوم 1386 هش.
- 28- گفتارهای معنوی، تهران، انتشارات صدرا، چاپ دوم، 1386 هش.
- 29- ده گفتار، تهران، انتشارات صدرا، چاپ بیست و هشتم، 1388 هش.
- 30- مکارم شیرازی، ناصر و دیگران، تفسیر نمونه ج 1 و 24، تهران دارالکتاب اسلامی، چاپ ششم، 1387 هش.
- 31- ناصر، اخلاق در قرآن، ج 1، قم، ناشر مدرسه امام علی بن ابی طالب، چاپ دوم 1379.
- 32- نراقی، احمدبن محمد مهدی، معراج السعاده، تهران، موسسه انتشارات هجرت، چاپ هفتم 1379 هش